

FOKUS: 25 ÅR MED EØS

Fri flyt av vitenskap? EØS-avtalens betydning
for forskning i NorgeÅse Gornitzka
Universitetet i Oslo

Sammendrag

Gjennom EØS-avtalen ble det norske forskningssystemet koblet til en overnasjonal politikk preget av lagvis endring og ekspansjon. EUs økende engasjement i forskningspolitikken har resultert i et bredt sammensatt sett av forsknings- og innovasjonspolitiske virkemidler og en økende andel av EUs budsjett. Dette politikkområdet er båret av overnasjonale prinsipper for forskningsfinansiering og intense transnasjonale nettverk i sektoren. EØS-avtalen skapte en forutsigbar ramme for samhandling mellom norske og europeiske forskningsmiljøer med EUs rammeprogram for forskning som gravitasjonspunkt. Denne artikkelen retter oppmerksomheten mot de effekter denne 25-årige koblingen har hatt på det nasjonale forskningspolitiske nivå og på forskningsmiljøenes faglige aktiviteter.

Nøkkelord: EU · integrasjon · forskning · forskningspolitikk · EØS

Introduksjon

EØS-avtalen har i skyggen av innføringen av de fire friheter – og ved hjelp av paragraf om programdeltakelse – koblet norsk forskning opp mot Europa på en måte og med et omfang som få kunne ha forventet. Norges integrasjonsbestrebelse ble koblet til et samarbeid som etter hvert hadde som målsetting et felles europeisk forskningsområde. Forskningspolitikken har fått betydelig større oppmerksomhet

---

*Kontaktinformasjon: Åse Gornitzka, e-post: ase.gornitzka@admin.uio.no

©2019 Åse Gornitzka. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Åse Gornitzka (2019). *Fri flyt av vitenskap? EØS-avtalens betydning for forskning i Norge. Internasjonal Politikk*, 77(4): 388–397. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v77.1998>

som del av europeisk integrasjon i løpet av de 25 årene som har gått siden avtalen ble undertegnet. Særlig var det tydelig ved tusenårsskiftet. At Europa lå etter USA og Japan i vitenskapelig kvalitet og fremgang og i overgangen til en kunnskapsøkonomi, ble beveggrunnen for at Europakommisjonen og medlemslandenes statsoverhoder formulerte dette som et felles politisk problem, og innlemmet det i EUs konkurranseevnestrategi («Lisboa-strategien») (Chou & Gornitzka, 2014). EUs økende overnasjonale engasjement i forskningspolitikken har resultert i et bredt sammensatt sett av forsknings- og innovasjonspolitiske virkemidler og en økende andel av EUs budsjett (Nedeva & Wedlin, 2015). 25 år etter at EØS-avtalen ble signert, er det grunn til å spørre hva denne signaturen har hatt å si for norsk forskning og norsk politikk på dette feltet. Hva har vært integrasjonens dynamikk, og hvilke effekter har denne formen for integrasjon hatt nasjonalt på et område der det ikke primært er snakk om europeisk integrasjon via lovharmonisering (Lavenex, 2009)?

EUs forskningspolitiske dynamikk – lagvis tilpasning og ekspansjon

Europeisk integrasjons vei inn i kunnskapspolitikken handler i første omgang om samarbeid om forskning og teknologiutvikling, og den har røtter helt tilbake til den tidlige integrasjonshistorien (Guzzetti, 1995). Historien om forskningspolitikken er sammenvevet med integrasjonshistorien generelt og stammer fra 1950-tallet. Både avtalen om kull- og stålfellesskapet og Det europeiske atomenergifellesskap (EURATOM) hadde referanser til forskning direkte knyttet til de områdene avtalene omfattet, det vil si energi og kjernekraft. Ut over det kom det ikke mye fellesskapsforskning ut av de to avtalene, men ideen om at europeisk integrasjon kunne omfatte forskning, var likevel plantet i de to formelle avtalene (Papon, 2006). Avtalen som opprettet Det europeiske økonomiske fellesskap, åpnet derimot ikke for noe forskningssamarbeid. Riktignok ble noen av de generelle artiklene i avtalen brukt til å opprette forskningsprogrammer på noen prioriterte områder i løpet av 1970-tallet. Europeisk samarbeid bearbeidet dermed sentrale spørsmål om hva som kunne være den europeiske tilnærmingen til forskning: Hva skal være koblingen mellom industripolitikk og forskningspolitikk? Hva skal være balansen mellom finanseringen av policynær kontra grunnleggende forskning? Skal mellomstatlige eller overnasjonale prinsipper ligge til grunn for forskningssamarbeid i Europa (Braun, 2015)? I sammenheng med utvidelsen av EF i 1973 ble Europakommisjonens administrasjon omorganisert, og Kommisjonen etablerte et eget generaldirektorat med forskningsfeltet som sentral oppgave (Gornitzka, 2015). Det ble avgjørende at et permanent overnasjonalt administrativt apparat hadde full oppmerksomhet på utforming og iverksetting av EFs/EUs programmer for forskning, utvikling og teknologi. Kommisjonens generaldirektorat for forskning ble blant de aller største generaldirektoratene i Brussel, med over 1000 tjenestemenn (Kassim mfl., 2003). Parallelt med dette hadde man også ulike mellomstatlige organisasjonsalternativer til en overnasjonal forskningspolitikk, noe man også hadde arvet fra 1950-tallet. Spesielt sentralt sto

CERN (1954) som modell. Utviklingen her sto heller ikke stille – for eksempel ble EMBL innenfor molekylærbiologi (1974) og COST-samarbeidet (1971) etablert.

Først med introduksjonen av det indre marked ble det politisk mulig å tilføre det overnasjonale nivået ressurser ut over den rent nasjonale finanseringen av forskning og utvikling (Peterson, 1991). EFs første rammeprogram for forskning (1984–87) var en organisatorisk endring som samlet forskningsprogrammene under et felles regime, og som gjorde forskningsporteføljen mer synlig. Med vedtaket om å opprette rammeprogrammet fikk forskningsmiljøer i medlemslandene en ramme for europeisk konkurranse om forskningsmidler med finansiering over flere år. Dette ble også definerende for hva som skulle bli hovedinstrumentet for Europas engasjement på dette politikkområdet, og det knesatte prinsipper som skilte rammeprogrammene fra tradisjonelt mellomstatlig forskningssamarbeid. Fellesskapsforskningen skulle representere europeisk merverdi – *European added value* – men ingen *juste retour*. Dette er fordelingspolitikk som i prinsippet visker ut hensynet til nasjonalstatens særinteresser, i og med at medlemslandene ikke kan forvente å få tilbake det de har betalt inn. I motsetning til andre politikkområder innebærer rammeprogrammodellen at politikken iverksettes direkte og ikke via et nasjonalstatlig forvaltningsapparat. Det åpner opp for en dynamikk der forskningsmiljøer og -institusjoner forholder seg direkte til Europakommisjonens administrasjon når det gjelder iverksetting av programmene. Det vil si at kanalene til Brussel ikke trenger å gå via den nasjonalstatlige «trakt» (Nedeva & Wedlin, 2015, s. 13).

Fellesskapets engasjement i forskning ble etter hvert ansett som fordelaktig for medlemslandene. Dette til tross for den politiseringen som oppsto da nye rammeprogram skulle utvikles (Peterson, 1995; Gornitzka, 2015). Det var også noe av bakgrunnen for at forskning ble behandlet som et eget kapittel i Enhetsakten (1986) om etableringen av det indre marked. I Maastrich-traktaten (1992) ble forskning nevnt spesielt som et instrument for å nå målsettinger innenfor andre politikkområder. Lag på lag ble områder som miljøforskning og helseforskning lagt til. Samfunnsfagene kom inn som underprogram under andre forskningstemaer. Forskningspolitikk var også et område der europeiske løsninger ble – og fortsatt blir – ansett som legitime. Forskning er for eksempel blant de topp tre politikkområder der folk flest mener at EU er det beste beslutningsnivået. (Standard Eurobarometer, se Gornitzka, 2015, s. 93). Rammeprogrammet utvidet sitt rasjonale og faglige nedslagsfelt, men de grunnleggende organisasjons- og fordelingsprinsippene holdt man fast ved.

EØS-veien inn i forskningen

Denne dynamikken treffer Norge på en ny måte under EØS-forhandlingene. Norsk forskning sto på langt nær uten internasjonale forbindelser på begynnelsen av 1990-tallet. Det var heller ikke et stort politisk eller forskningsstrategisk spørsmål hvorvidt Norge skulle delta i internasjonale forskningsprogrammer (Brandt mfl., 2019, s. 495–497). I den forstand var ikke forskningspolitikken et område med høye nasjonale skranker. Det hadde lenge vært et uttalt premiss at forskningspolitikken

skulle være internasjonalt orientert, og at dette hadde faglig betydning for norsk forskning. Norge og de øvrige EFTA-landene var heller ikke noviser i europeisk forskningssamarbeid i perioden før EØS-avtalen ble undertegnet. Norge hadde allerede hatt begrenset tilknytning til rammeprogrammet for forskning, på «menybasis», gjennom bilaterale avtaler med EF. I 1986 fikk Norge en rammeavtale om samarbeid – Enhetsakten – som hadde gitt EF-landene et grunnlag for å delta i samarbeid med EFTA-landene om forskning og utvikling, dog med noen begrensninger (Brandt mfl., 2019, s. 495–497). Begrensningene lå blant annet i at norske deltakere i enkelte deler av programmet deltok til «selvkost», og de kunne heller ikke lede prosjektene. Det var også usikkerhet knyttet til norske miljøers status ettersom Norge var et ikke-medlem.

Deltakelsen i denne formen for EU-samarbeid var heller ikke et politisk betent spørsmål. Det hadde i forskningsmeldingene fra både 1980-tallet og tidlig 1990-tallet vært klart at deltakelse i europeisk samarbeid var en naturlig del av en internasjonal orientering for norske universiteter og norsk forskning (Olsen, 1998). Det *forskningspolitiske* samarbeidet var begrenset i den forstand at disse bilaterale avtalene ikke ga forskningsrådene i Norge eller departementene adgang til rammeprogramkomiteene, som var helt sentrale i iverksettingen, og heller ikke til de forskningspolitiske komiteene (jf. Europautredningen, 2012, s. 47).

Mens de øvrige EFTA-landene gikk inn for at EØS-avtalen skulle sikre full deltakelse, var den norske forhandlingsposisjonen under EØS-forhandlingene først å følge «menysporet» (Skoie, 2005), det vil si sikre at Norge kunne delta på det utvalget av underprogram der Norge hadde spesielle interesser. Nasjonalt var det ulike posisjoner. EØS-forhandlingene fant sted rett før den store sammenslåingen av fem forskningsråd til ett. Noen av de spenningene som ble utløst i sammenslåingsdiskusjonen, gjenfinner vi også i diskusjonen om EU-forskningen (Skoie, 2005) – mellom dem som vektla selektiv deltakelse for å ivareta hensynet til grunnforskning (Norges allmennvitenskapelige forskningsråd), versus dem som ønsket EUs finansiering av nærings- og policynær forskning velkommen inn i det norske forskningslandskapet. Forutsigbarheten som EØS kunne gi, ble avgjørende for forskningssektorens posisjon. Norske forskere kunne med EØS-avtalen i hånden fritt konkurrere om midler til forskning i rammeprogrammet. Samtidig fikk norske forskningspolitiske organ innpass i forskningspolitiske fora. Det siste ble viktig ettersom EU utvidet sin rolleforståelse og posisjon i dette politikfeltet.

EØS: Forskningspolitiske effekter

Rammeprogrammet fortsatte å være kjernen i EFs/EUs forskningspolitikk. EU ble etablert som den viktigste forskningspolitiske arena med et «idélederskap» som blant annet OECD ikke lenger kunne matche (Brandt mfl., 2019, s. 510). Som del av Lisboa-strategien gikk EU videre og satte fokus på virkemidler for å knytte fragmenterte nasjonale forskningssystem sammen i et europeisk forskningsområde (ERA) (Luukonen, 2015).

Gjennom EØS-avtalen kunne norske tjenestemenn og eksperter ta del i grupper og komiteer der ERA-ideene ble utviklet. Norge ble integrert i idésirkulasjonen i Europa. Det krevde tilstedeværelse og en utfordrende koordinering av nasjonale posisjoner samt EU-kunnskap og spesialisert kapasitet i departementene og i Norges forskningsråd. Det siste var ikke minst viktig i et forskningspolitisk landskap i endring. Norske aktører har stadig måttet pleie og bekrefte tilgangen til disse arenaene i løpet av disse 25 årene. Endringene har fortsatt når det gjelder både omfang, bredde og dybde i forskningspolitikken, men med rammeprogrammet som gravitasjonspunkt. Det gjelder utvidelsen til EU28, som endret rammeprogrammets geografiske nedslagsfelt og skapte betydelig større diversitet innenfor ERA. Og det gjelder ikke minst det store veiskillet i EUs forskningspolitikk, som kom med opprettelsen av Det europeiske forskningsråd (ERC) som instrument for finansiering av forskerinitiert forskning. ERC etablerte en konkurransearena for grunnleggende forskning for forskere på ulike stadier i en akademisk karriere og var på flere vis skjellsettende (Luukkonen, 2015). Det skapte et virkemiddel som hadde konsekvenser for medlemslandenes forskningspolitiske prioriteringer. ERC fremsto som et forskningsorganisatorisk ideal for «alt det et forskningsråd skal være». Det sikret også en fast andel av midler til samfunnsvitenskap og humaniora, tradisjonelt stebarn i EUs forskningspolitikk.

Europeisert forskningsfinansiering, men mer enn bare penger

Til forskjell fra de rettslige autonome prosessene som har preget EF/EUs forhold til nasjonalstaten og EØS, er forskningssamarbeidet først og fremst integrasjon via insentiv og «uten lov». En åpenbar effekt av EØS-avtalen på nasjonal politikk er nettopp betalingen: Norge betaler for deltakelse med midler fra forsknings- og innovasjonsbudsjetter. Kontingenten har vokst parallelt med veksten i rammeprogrammene. Den utgjør nå 2,2 milliarder kroner årlig, direkte over statsbudsjettet. 6 prosent av Norges forskningsråds budsjett gikk i 2016 for eksempel med til å finansiere norsk EU-deltakelse (Brandt mfl., 2019, s. 492). Til tross for økende størrelse på konkurranseutsatte midler fra et rammeprogram til det neste, har det vært stor partipolitisk konsensus om norsk deltakelse (Europautredningen, 2012).

Konsekvenser av EØS-avtalen og utviklingen av europeisert forskningspolitikk er også synlig i mål og virkemidler i nasjonal politikk. For det første har det blitt et mål i seg selv å «hente hjem» fra den europeiske konkurransearena. Fra politisk nivå er det nå forventet at den såkalte returandelen fra H2020 skal være på 2 prosent, et mål som norsk forskning oppfylte i 2018 (Forskningsbarometeret, 2018¹). I tillegg har også tilslag på søknader til EU-program blitt en del av nasjonale styringsparametre og inngår i finansieringsmodellen for universitet og høyskoler. Norges forskningsråd har gjort tilsvarende i fordeling av basismidler til instituttsektoren.

Myke styringsmidler og EØS: Adgang til forskningspolitiske nettverk

Det flernivåsystemet hvor det europeiske nivået inngår, er preget av de nettverk som kobler nivåene sammen. Disse er viktige for å forstå hvordan europeisk integrasjon

muliggjøres i praksis når EU har begrenset legal kompetanse, organisatorisk kapasitet og begrensede finansielle virkemidler (Gornitzka & Olsen, 2006). Kommisjonen er også et viktig koblingspunkt for sektorvise nettverk som både omfatter og går utenom nasjonale departementer. Det viser også antall ekspert- og arbeidsgrupper som den organiserer (Gornitzka & Sverdrup, 2008). Slike nettverk er helt sentrale for forskningspolitikken (Braun, 2015). Brussel har blitt befestet som en organisert arena for policyutvikling. Det foregår i praksis innenfor de mange komiteer og møteplasser som har blitt etablert over tid i EU. Derfor har EØS-avtalens passus om deltakelse i programmene viktige konsekvenser ut over det å regulere pengestrømmer mellom Brussel og det norske forskningssystemet. EØS har gjort det mulig for norske forskningspolitiske aktører å være med i den forskningspolitiske sammenvevingen som har vokst frem i løpet av de 25 år som har gått. Tilhørende fenomen er fremveksten av transnasjonale organisasjoner som representerer FoU-aktører og sektorens interessegrupper fra industri og næringsliv, universitetene, forskningsråd, tenketanker, fagforeninger samt disiplinsammenslutninger.

EØS-avtalens fotavtrykk i norske forskningsinstitusjoner

Globalt har vitenskapelig publisering økt monumentalt de siste tiårene, noe som også i stor grad viser seg i antall internasjonalt samforfattede artikler. Data om vitenskapelig publisering tilsier en Europa-dreining: Europeisk samforfatterskap har økt mer enn transatlantisk, særlig for forskere i små europeiske land (Mattsson mfl., 2008). Også norsk forskning har opplevd sterk internasjonalisering i alle geografiske retninger. Tidsseriedata om vitenskapelig personale ved universitetene viser at forskningssamarbeid, også ut over sampublisering, ble vendt mot europeiske kollegaer i løpet av det første tiåret etter at Norge inngikk EØS-avtalen (Gornitzka & Langfeldt, 2008). Europadreiningen er også tydelig i norske publiseringsmønstre. Etter tusenårsskiftet økte andelen europeiske samforfatterskap til 45 prosent av alle internasjonalt samforfattede artikler (Slipersæter & Aksnes, 2008, s. 24), et mønster som har festet seg også det siste ti året. Med unntak av USA og til dels Canada er det kun vesteuropeiske land som toppe listen over antall og andel samforfattede artikler med norske forskere (se f.eks. Indikatorrapporten, 2018, kap. 6²).

Antall organisasjoner som deltar i rammeprogrammene har også vokst. I tredje rammeprogram var det 211 såkalte deltakelser fra norske institusjoner (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, St.meld. nr. 36 [1992–93], s. 123), et forsvinnende lite fenomen sammenlignet med for eksempel 1571 norske «deltakelser» i sjette rammeprogram (Godø mfl., 2009, s. 74). Forskningsmidlene fra EU har det siste tiåret økt sterkt for norske forskningsmiljøer (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 62). Norsk forskning har altså blitt integrert i Europa som kunnskapsområde i mye større grad. 25 år etter EØS-avtalen er det norsk universitets- og høgskolesektor som såvidt leder an, i hvert fall målt i «returandeler», altså den totale andelen av utlyste midler som sektorene får innvilget (se Kunnskapsdepartementet, 2018,

s. 65), men næringsliv og instituttsektor har koblinger til dagens rammeprogram, Horisont 2020, nesten på tilsvarende nivå.

Hvis det bare er penger som teller – altså den direkte støtten som norske forskere har fått via rammeprogrammene – så er summene i gjennomsnitt likevel ubetydelige. Bare 3–5 prosent av all eksternt finansiert forskning ved norske universiteter er penger hentet inn fra Brussel. Men hvis forskningspenger på marginen er viktigere, blir EU-midler brekkstangen som muliggjør forskning som ellers ikke hadde blitt gjennomført. Dessuten fordeler Brussel mer enn penger. Rammeprogrammene fordeler prestisje, kontakter og tilgang til informasjon. Adgang til forskningsmidler er selvsagt et motiv for norske deltakere, likevel rangerte de som deltok i 5. RP, både adgang til nettverk og kompetanse høyere enn penger (NIFU, STEP & Technopolis, 2004, s. 95). Mye av den samme motivasjonen gjelder for 6. RP og 7. RP, men her blir i økende grad også tilgang til fremragende forskning en viktig motivator for deltakelse (Godø mfl., 2009, s. 87–88). Norske forskningsmiljøer responderer dermed på utviklingen i EUs forskningspolitikk.

Samtidig er det viktig å være klar over at norske forskningsinstitusjoners integrasjon i et «kunnskapens Europa» er langt fra like dyp for alle. Så lenge EØS-avtalen og dens praksis ikke gir norske forskningspolitiske myndigheter anledning til å plukke ut deler av programmet, er nasjonale effekter betinget av rammeprogrammenes innretning. Det samme gjelder hvorvidt endringer i rammeprogrammet er en «match» eller «mismatch» med forskningssystemers strukturer. Forskningsinstitutter, næringsliv og universitet og høyskoler har ulike forutsetninger for å benytte rammeprogrammets muligheter. For norske universitet og høyskoler er det i høyeste grad snakk om «differensiert integrasjon», med store forskjeller i kapasitet og evne til å delta. Årsakene til at europeiseringen av norsk forskning går i forskjellige hastigheter og forskjellig intensitet, er mange. Det kan bero på dypt forankrede tradisjoner for hvor internasjonalt orientert forskningsmiljøene er. Det er store disiplinære forskjeller i motivasjon og terskler for deltakelse, og det er forskjeller i hvor attraktive norske forskere er for europeiske samarbeidspartnere (Gornitzka & Langfeldt, 2009). Både erfaring med EU og nasjonal komplementær finansiering påvirker beslutningen om å søke, mens hvorvidt man har suksess eller ikke, avhenger av to hovedfaktorer: erfaringer med deltakelse og vitenskapelige renommé (Enger & Castellacci, 2016). Effekten av Det europeiske forskningsråd viser en sentral dynamikk i EØS-avtalen, men her er det ekstra store forskjeller mellom institusjonenes forutsetninger for og evne til å lykkes på den europeiske konkurransearenaen. Påvirkningsarbeid når nye rammeprogram skal utformes, blir dermed i aller høyeste grad et politisk spørsmål med tunge effekter for institusjoners og fagmiljøers koblinger til Europa. Dette er åpenbart i prosessen som leder frem til det nye programmet, Horisont Europa, og særlig i hvordan programmet håndterer den spenningsfylte balansen mellom satsing på innovasjon, utfordringsdrevet kontra forskerinitiert, «blue sky» forskning. Her er det ikke gitt at nasjonale forskningssektorer, institusjoner og fagmiljø har sammenfallende interesser.

Konklusjon – differensiert integrasjon «uten lov»

Konsekvensene av EØS-avtalen for norsk forskning er ikke et idealtypisk integrasjonsfenomen der dynamikken er tuftet på overnasjonal lovgivning. Effekten av EU på nasjonal politikk og praksis blant sektorens aktører går i hovedsak via insentivprogram, transnasjonale nettverk og «myke» styringsformer (Lavenex, 2009). Rammeprogrammet er betydelig større, mer vidtrekkende og mer overnasjonalt nå enn det var da det ble opprettet i 1984, og da EØS-avtalen ble inngått. Det forskningspolitiske samarbeidet er mer vidtrekkende enn for 25 år siden. Det har utviklet seg til å bli vesensforskjellig fra tradisjonelt forskningssamarbeid, både i størrelse og i innretning. Dessuten har det vist seg at programmenes effekt for europeisk integrasjon er mer enn man kan måle i direkte nasjonal deltakelse av forskere. Programmene har gitt næring til et omfattende forsknings- og innovasjonspolitisk samarbeid som både går via nasjonale myndigheter og henvender seg direkte til institusjoner og fagmiljøer utenfor den nasjonale «trakten». Likevel er ikke dette snakk om fri flyt av vitenskap – EUs forskningspolitiske virkemidler har *kanalisert* forskning og forskningssamarbeid på nye måter og områder.

EØS-avtalen kombinerer stabilitet og dynamikk (Sverdrup, 2019) – det gjelder også for forskningspolitikken. Dynamikken har medført at knapt noen deler eller nivåer av det nasjonale forskningssystemet nå er uberørt av europeisk integrasjon. EØS-avtalens innvirkning på det norske forskningssystem har kommet i en periode der nasjonalstatens grenser har blitt mindre viktige som skranker for kunnskapsflyt. Norsk forskning har tatt del i denne utviklingen, dels gjennom EØS-avtalen. At programdeltakelse er forankret i EØS-avtalen, har påvirket forskningsinstitusjonene og orienteringen i norsk forskning og gjort dette relativt forutsigbart. Men vil dette vare? De nasjonale skrankene kan bli heist igjen – som vi har sett i USA – hvor mobilitetsmønstre for forskere og studenter har endret seg som følge av antiterrorlovgivningen etter 9/11. Ikke minst er dette brennende aktuelt i brexitprosessen – noe som allerede har store konsekvenser i form av usikkerhet og uforutsigbarhet i institusjonenes status som europeiske samarbeidspartnere. De siste 25 års erfaringer tilsier at EØS som en levende avtale ikke kan tas for gitt, men må røktes og gis mening og innhold i takt med dynamikken i europeisk integrasjon.

Om forfatteren

Åse Gornitzka er professor ved Institutt for statsvitenskap og (siden 2017) også vise- rektor for forskning og internasjonalisering ved Universitetet i Oslo. Gornitzka har sin doktorgrad fra Universitetet i Twente, Nederland. Hennes forskningsinteresser omfatter studiet av offentlig administrasjon og betydningen av organisasjonsfaktorer i beslutningstaking. Hun har publisert en rekke bøker og artikler om beslutningstaking i EU, om forholdet mellom ekspertise og politikk, om reform og endring i staten samt om kunnskapspolitikk og -organisering. Gornitzkas nyeste publikasjoner

omhandler omdømmehåndtering i offentlig sektor, blant annet *Universities as Agencies: Reputation and Professionalization* (Palgrave Macmillan, 2018), redigert sammen med Christensen og Ramirez.

Noter

- 1 <https://www.regjeringen.no/no/tema/forskning/innsiktsartikler/forskningsbarometeret/2018/forord-forskningsbarometeret-2018/id2599904/>
- 2 <https://www.forskningsradet.no/indikatorrapporten/>

Referanser

- Brandt, T. mfl. (2019). *Avhengig av forskning – De norske forskningsrådenes historie*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Braun, D. (2015). Actor constellations in the European funding area. I L. Wedlin & M. Nedeva (Red.), *Towards European science: Dynamics and policy of an evolving European research space* (s. 61–82). Cheltenham: Edward Elgar.
- Chou, M.-H. & Gornitzka, Å. (2014). *Building the knowledge economy in Europe: New constellations in European research and higher education governance*. Oslo: Edward Elgar.
- Enger, S. G. & Castellacci, F. (2016). Who gets Horizon 2020 research grants? Propensity to apply and probability to succeed in a two-step process. *Scientometrics*, 109, 1611–1638.
- Europautredningen (2012). NOU 2012: 2. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-2/id669368/>
- Godø, H., Langfeldt, L., Kaloudis, A., mfl. (2009). *In need of a better framework for success*. Oslo: NIFU-rapport 22/2009.
- Gornitzka, Å. & Olsen, J. P. (2006). Europeiske endringsprosesser og høyere utdanningsinstitusjoner. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 47(2), 259–274.
- Gornitzka, Å. & Langfeldt, L. (Red.). (2008). *Borderless knowledge. Understanding the “new” internationalisation of research and higher education in Norway*. Dordrecht: Springer.
- Gornitzka, Å. & Sverdrup, U. (2008). Who consults? The configuration of expert groups in the European Union. *West European Politics*, 31(4), 725–50.
- Gornitzka, Å. (2015). Executive governance of European science. I L. Wedlin & M. Nedeva (Red.), *Towards European science: Dynamics and policy of an evolving European research space* (s. 83–105). Cheltenham: Edward Elgar.
- Guzzetti, L. (1995). *A brief history of European Union research policy*, Brussels: European Commission, Directorate-General XII, Science, Research, Development.
- Kunnskapsdepartementet (2018). Tilstandsrapport for høyere utdanning 2018, Oslo: KD-rapport.
- Lavenex, S. (2009). Switzerland in the European Research Area. Integration without Legislation', *Swiss Political Science Review*, 15(4): 629–51.
- Luukkonen, T. (2015). European research area: An evolving policy agenda. I L. Wedlin & M. Nedeva (Red.), *Towards European science: Dynamics and policy of an evolving European research space* (s. 37–60). Cheltenham: Edward Elgar.
- Mattsson, P., Laget, P., Nilsson, A. & Sundberg, C.-J. (2008). Intra-EU vs. extra-EU scientific co-publication patterns in EU. *Scientometrics*, 75(3), 555–574.
- Nedeva, M. & Wedlin, L. (2015). From 'Science in Europe' to 'European Science'. I L. Wedlin & M. Nedeva (Red.), *Towards European science: Dynamics and policy of an evolving European research space* (s. 12–37). Cheltenham: Edward Elgar.
- NIFU, STEP & Technopolis (2004). *Evaluation of Norway's participation in the EU's 5th Framework Programme*, Oslo: NIFU.
- Olsen, H. (1998). «Europeisering» av universitetet: fullt og helt - eller stykkevis og delt? *Hvordan Universitetet i Oslo har respondert på fremveksten av en forsknings- og en utdanningspolitikk på EU-nivå*. Oslo: Arena.
- Papon, P. (2006). L'Europe de la recherche: une response aux défi de l'avenir. *Revue d'histoire de l'integration européenne*, 12(2), s. 11–26.
- Peterson, J. (1991). Technology policy in Europe: Explaining the Framework Programme and eureka in theory and practice. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 29, 269–290.

- Peterson, J. (1995). EU research policy: The politics of expertise. I C. Rhodes & S. Mazey (Red.), *The state of the European Union*, Vol 3: Building a European Polity (s. 391–412). Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Skoie, H. (2005). *Norsk forskningspolitikk i etterkrigstiden*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Slipersæter, S. & Aksnes, D. W. (2008). The many ways of internationalisation. Patterns of R&D funding and collaboration. I Å. Gornitzka & L. Langfeldt (Red.), *Borderless knowledge. Understanding the “new” internationalisation of research and higher education in Norway* (s. 13–36). Dordrecht: Springer.
- Sverdrup, U. (2019). Introduksjon: 25 år med hardt EØS-arbeid: Fra venterom til permanent oppholdssted? *Internasjonal Politikk*, 77(4).

Abstract in English
Free Flow of Science? The EEA Agreement’s
Significance for Research in Norway

The EEA agreement linked the Norwegian research system with the EU’s research policy domain, a policy area marked by layered change and expansion. The EU’s increasing research policy engagement has resulted in a broad panoply of research and innovation instruments and an increasing share of the EU’s budget. Integration in this policy area is carried by supranational principles for research funding and set of intense transnational policy and research networks. The EEA agreement created a predictable frame for interaction between Norwegian and European research with the Framework programmes for research as the node. This article looks at the effects that this connection has had on the national policy and research performing levels for the past 25 years.

Keywords: EU · integration · research · research policy · EEA